

Konsekvensbeskrivning avseende förslag till förändringar i vissa gymnasieprogram

Denna konsekvensbeskrivning avser förslag till förändringar i vissa gymnasieprogram både med anledning av ett regeringsuppdrag givet i regleringsbrev 2017-10-12 och utifrån lagrådsremissen *Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program* (U2018/00691/GV). Alla förslag gäller under förutsättning att regeringen fattar nödvändiga beslut. Först efter att beslut har fattats kan Skolverkets börja arbeta med ändringar av föreskrifter.

Innehållsförteckning

Bakgrund	3
Regeringsuppdraget	3
De nationella yrkesprogrammen	3
Humanistiska programmet.....	3
Denna remiss.....	3
Lagrådsremissen	3
Denna remiss.....	4
Beskrivning av beslutsgång och struktur för gymnasieskolans program och ämnen.....	4
A Allmänt	4
1. Beskrivning av problemet, utredningens förslag och vad Skolverket vill uppnå ...	4
Barn- och fritidsprogrammet	5
Fordons- och transportprogrammet	5
Hantverksprogrammet.....	6
Hotell- och turismprogrammet.....	8
Naturbruksprogrammet	8
Restaurang- och livsmedelsprogrammet	9
Åtgärder för att säkerställa att humaniora och språk erbjuds i gymnasieskolan	9
Förslag utifrån Lagrådsremissen	11
Grundläggande behörighet	11
Estetiska programmet	12
Gymnasiearbetets minskning från 100 poäng till 50 poäng	12
2. Beskrivning av alternativa lösningar för det Skolverket vill uppnå	13
Barn- och fritidsprogrammet	13
Fordons- och transportprogrammet	13
Hantverksprogrammet.....	13
Hotell- och turismprogrammet.....	14
Naturbruksprogrammet	14
Restaurang- och livsmedelsprogrammet	14
Åtgärder för att säkerställa att humaniora och språk erbjuds i gymnasieskolan	14
Estetiska programmet	15
3. Uppgifter om vilka som berörs av förslagen	16
Uppgifter om vilka som berörs av förslagen utifrån regeringsuppdraget på en övergripande nivå	16
Barn- och fritidsprogrammet	16

Fordons- och transportprogrammet	16
Hantverksprogrammet.....	17
Hotell- och turismprogrammet.....	17
Naturbruksprogrammet	17
Restaurang- och livsmedelsprogrammet	17
Åtgärder för att säkerställa att humaniora och språk erbjuds i gymnasieskolan	18
Lagrådsremissen	18
4. Uppgifter om de bemyndiganden som Skolverkets beslutanderätt grundar sig på	18
5. Uppgifter om vilka kostnadsmissiga och andra konsekvenser förslagen medför	18
6. Bedömning av om särskild hänsyn behöver tas när det gäller tidpunkten för ikraftträdande	19
B Kommuner och landsting	19
C Företag	19
D Samråd	19
E Kontaktperson	20

REMISS

Bakgrund

Regeringsuppdraget

Skolverket har i en ändring av regleringsbrevet 2017-10-12 (dnr 112–2017:1585) fått i uppdrag att genomföra förändringar i vissa gymnasieprogram. Uppdraget handlar om förändringar dels i de nationella yrkesprogrammen barn- och fritidsprogrammet, fordons- och transportprogrammet, hantverksprogrammet, hotell- och turismprogrammet, naturbruksprogrammet samt restaurang- och livsmedelsprogrammet, dels i humanistiska programmet.

De nationella yrkesprogrammen

Skolverket ska förbereda och föreslå ändringar avseende en sammanslagning av barn- och fritidsprogrammets inriktningar pedagogiskt arbete och socialt arbete samt en sammanslagning av hotell- och turismprogrammets inriktningar. Skolverket ska vidare göra en översyn av hantverksprogrammets inriktning frisör och eventuella konsekvensändringar för inriktningen övriga hantverk. Förslagen till ändringar i dessa nationella program ska utgå från förslagen till justeringar i utbudet av program och inriktningar i Gymnasieutredningens betänkande *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning* (SOU 2016:77).

För att möta arbetsmarknadsbehovet inom naturturismsektorn ska Skolverket även lämna förslag till en ny inriktning mot naturturism på naturbruksprogrammet. Eventuella konsekvensändringar i av Skolverket redan föreslagna inriktningar på naturbruksprogrammet ska lämnas (U2016/02057 /GV, U2016/05059/GV). I redovisningen ska förslag till ändringar i programstrukturen vad gäller inriktningars namn, omfång och innehåll, ändringar i programmets examensmål samt vid behov justeringar i programgemensamma ämnen ingå.

Skolverket ska även när det gäller fordons- och transportprogrammet samt restaurang- och livsmedelsprogrammet lämna förslag till justerade examensmål och justeringar i programstrukturen i enlighet med Gymnasieutredningens förslag om avveckling av inriktningen godshandling och inriktningen färskvaror, delikatess och catering.

Humanistiska programmet

När det gäller humanistiska programmet ska Skolverket föreslå konkreta åtgärder för att säkerställa att humaniora och språk erbjuds i gymnasieskolan. Även här ska Gymnasieutredningens förslag beaktas.

Denna remiss

I denna remiss behandlas samtliga delar av regeringsuppdraget.

Lagrådsremissen

Regeringen lämnade den 1 mars 2018 en lagrådsremiss som innehåller förslag till förändringar för gymnasieskolans nationella program. Förslagen handlar bland annat om:

1. Grundläggande behörighet på gymnasieskolans yrkesprogram.
2. En utökning av gymnasieskolans yrkesprogramms omfattning.
3. Ett nytt estetiskt ämne (kallat estetiska uttryck) på samtliga nationella program utom estetiska programmet.
4. Att estetiska programmets karaktärsämnen förstärks med 50 poäng.
5. Gymnasiearbetets minskning från 100 poäng till 50 poäng.

Denna remiss

I denna remiss behandlas förslag 1, 4 och 5 från lagrådsremissen. Skolverket föreslår ändringar i examensmålen för gymnasieskolans yrkesprogram utifrån att alla elever ska kunna uppnå grundläggande behörighet. Myndigheten föreslår också en estetisk kurs, under respektive inriktning, om 50 poäng som utökning av estetiska programmets karaktärsämnen från dagens 1 050 poäng till 1 100 poäng. Dessutom föreslår Skolverket ändrade skrivningar i samtliga gymnasieprogramms examensmål utifrån gymnasiearbetets minskade omfattning från 100 till 50 poäng.

Förslag 2 om en utökning av gymnasieskolans yrkesprogramms omfattning finns omnämnt, men utan förslag, i förslag 1 under rubriken grundläggande behörighet.

Förslag 3 om ett nytt estetiskt ämne (så kallat estetiska uttryck) behandlas inte i denna remiss. Skolverket håller nu på att förbereda för att utarbeta en ämnesplan för ämnet estetiska uttryck i samverkan med experter och referensgrupper.

Beskrivning av beslutsgång och struktur för gymnasieskolans program och ämnen

Riksdagen beslutar vilka ämnen som ska ingå i samtliga nationella program: så kallade gymnasiegemensamma ämnen. Det är regeringen som, efter Skolverkets beredning i samverkan med avnämare, beslutar om vilka ämnen som ska vara programgemensamma (det vill säga obligatoriska på respektive program) samt vilka nationella inriktningar som ska finnas på programmen. Skolverket föreskriver sedan vilka kurser som ska ges inom de gymnasiegemensamma och programgemensamma ämnena och vilka ämnen och kurser som ska ingå i de nationella inriktningar som regeringen beslutat om samt vilka ämnen och kurser som får erbjudas inom programfördjupningen. Regeringen föreskriver vidare vilka kurser som måste erbjudas som individuellt val. Skolverket har regeringens bemyndigande att meddela föreskrifter om vilka ämnen med tillhörande kurser som, utöver de gymnasiegemensamma och programgemensamma ämnena, ska få förekomma i gymnasieskolan.

Kurserna inom ett programs gymnasiegemensamma, programgemensamma och eventuella inriktningsgemensamma ämnen samt programfördjupningskurser, individuella val och gymnasiearbete är för varje nationellt gymnasieprogram beslutade i Skolverkets föreskrifter om kurser för respektive program.¹

Mer allmänt brukar Skolverket använda begreppet ”programstruktur” för att beskriva hur ämnen och kurser lagts upp inom ett gymnasieprogram.

A Allmänt

1. Beskrivning av problemet och vad Skolverket vill uppnå

För att nedanstående förslag från Skolverket ska kunna genomföra ändringar i bilaga 1 till gymnasieförordningen (nationella inriktningar och programgemensamma ämnen) och i förordningen om examensmål för gymnasieskolans nationella program.

Förslag som rör ändringar i examensmålen utifrån regeringens förslag om ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program, förutsätter i första hand att riksdagen beslutar om ändringar i skollagen.

Förutsatt att ovan beskrivna beslut tas bedömer Skolverket att myndigheten kommer kunna påbörja föreskriftsarbetet enligt vad som redovisas under punkt 4.

¹ Exemplifieras av Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2010:38 för barn- och fritidsprogrammet

Barn- och fritidsprogrammet

De två nuvarande inriktningarna socialt arbete och pedagogiskt arbete har stora beröringspunkter och utbildar delvis mot samma arbetsmarknad. Mot bakgrund av dagens situation, där inriktningen socialt arbete har en relativt liten elevvolym och huvudmännen inte alltid erbjuder den, anser Gymnasieutredningen att en gemensam inriktning med ett större gemensamt innehåll är att föredra, ur såväl elevperspektiv som kompetensförsörjningsperspektiv. Gymnasieutredningen föreslår därför att inriktningarna pedagogiskt arbete och socialt arbete slås samman. Programmet kommer då framöver att bestå av två inriktningar, pedagogiskt och socialt arbete samt fritid och hälsa, istället för dagens tre inriktningar.

Skolverket har utifrån Gymnasieutredningens förslag fått i uppdrag att förbereda och föreslå ändringar avseende en sammanslagning av barn- och fritidsprogrammets inriktningar pedagogiskt arbete och socialt arbete. En sådan sammanslagen inriktning föreslås av Skolverket få det nya namnet *pedagogiskt och socialt arbete*.

I den nya inriktningen föreslår Skolverket att kurserna socialt arbete 1, 100 poäng, och pedagogiskt arbete, 200 poäng, ingår. Det innebär att kursen socialt arbete om 200 poäng som har ingått i den tidigare inriktningen socialt arbete tas bort. Istället skapas kurserna socialt arbete 1 och socialt arbete 2. Kursen socialt arbete 2 föreslås erbjudas inom programfördjupningen. Kursen sociologi från den tidigare inriktningen föreslås utgå som inriktningskurs, men kan fortsatt läsas inom programfördjupningen.

En tänkbar konsekvens av att inriktningarna slås samman skulle kunna vara att den nya inriktningen pedagogiskt och socialt arbete inte på motsvarande sätt som den tidigare inriktningen socialt arbete bedöms utbilda mot det sociala området, exempelvis funktionshinderområdet. Vid samråd med olika aktörer har dock detta inte bedömts vara någon större risk.

Kursen barns lärande och växande om 100 poäng från den tidigare inriktningen pedagogiskt arbete föreslås också utgå från den nya inriktningen, men finnas kvar i programfördjupningen.

Genom föreslagen förändring bedömer Skolverket att programmet ger en bättre grund för anställning eftersom både det pedagogiska och det sociala perspektivet beaktas utifrån dagens behov inom barnomsorg, skola och LSS (lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade).

Ovanstående förslag påverkar examensmål och programstruktur för barn- och fritidsprogrammet, se bilaga 1 för examensmålen och bilaga 2 för programstrukturen.

Fordons- och transportprogrammet

Inriktningen godshantering är mycket liten med mindre än 0,3 procent av totala antalet elever på fordons- och transportprogrammet (läsåret 2016/17). Denna inriktning är den minsta av alla de 42 inriktningar som sammantaget finns inom yrkesprogrammen. I Gymnasieutredningen framkom det även att denna inriktning är relativt okänd inom arbetslivet. Det nationella programrådet har i samtal med Skolverket framfört att inriktningen bör läggas ned. Branschen pekar dock samtidigt på att det finns behov av att efter transportinriktningen kunna fördjupa sig mot lager och terminal, även om det inte är i form av egen inriktning på fordons- och transportprogrammet.

Skolverket ska enligt regeringsuppdraget lämna förslag till justerade examensmål och justeringar i programstrukturen i enlighet med Gymnasieutredningens förslag om avveckling av inriktningen godshantering. Skolverket föreslår att inriktningen godshantering tas bort och att samtliga kurser under inriktningen istället läggs inom programfördjupningen. Detta gör det möjligt för skolorna att erbjuda dessa kurser även i framtiden i anslutning till de övriga inriktningarna, exempelvis inom ramen för en yrkesutgång. Skolverket avser i samverkan

med branschen att ta fram en yrkesutgång mot lager och terminal, som alternativ till yrkesförare, efter inriktningen transport.

Ovanstående förslag påverkar examensmål och programstruktur för fordons- och transportprogrammet, se bilaga 3 för examensmålen och bilaga 4 för programstrukturen.

Hantverksprogrammet

Hantverksprogrammet har fem inriktningar, varav en – övriga hantverk – för närvarande omfattar 18 hantverksyrken som skolor kan profilera sig mot. Skolverket beslutar om vilka hantverksyrken som får förekomma inom inriktningen. Bland dessa finns hudvård samt hår- och makeupstylist, vilka står för en stor del av eleverna inom programmet.

Att frisör är en egen inriktning samtidigt som hår- och makeupstylist samt hudvård ligger i inriktningen övriga hantverk ansåg Gymnasieutredningen som problematiskt. Utredningen menade att yrkena stylist och hudvård har större likheter med frisör än med yrkesutgångarna i inriktningen övriga hantverk. Dessutom menade Gymnasieutredningen att de styrdokument som idag är gemensamma för en rad olika yrkesutgångar inom inriktningen övriga hantverk är så generella att de inte upplevs ge önskad styrning.

Inom ämnet hantverk finns 46 kurser. Förutom en introduktionskurs kan eleverna läsa nio kurser inom varje inriktning. Inom inriktningarna finsnickeri, frisör, florist och textil design läser eleverna kurser med specificerat innehåll, till exempel inom kurserna finsnickeri 1, finsnickeri 2, etc.

Inom inriktningen övriga hantverk används kurserna hantverksteknik 1, hantverksteknik 2, o.s.v. för alla hantverksyrken. Dessa generella kurser har vid många skolor breddats och utvecklats i riktning bort från hår- och makephantverket mot mer generell styling. Utvecklingen utmärks av att i allt större utsträckning kombinera färdiga material och produkter, vilket därmed fjärrar utbildningen från hantverkandets kärna.

Regeringsuppdraget vad gäller hantverksprogrammet består av tre delar. Skolverket ska:

1. utreda och ta ställning till om yrkesutgången hudvård bör finnas på gymnasial nivå
2. slå samman inriktningen frisör med yrkesutgångarna hår- och makeupstylist samt hudvård, förutsatt att myndigheten bedömer att hudvård även fortsättningsvis ska finnas i gymnasieskolan
3. bereda den nya inriktningens namn.

Med förslagen vill Skolverket öka styrningen av utbildningen så att den ryms inom examensmålen för programmet. Därigenom motverkas också tendenser till breddning istället för fördjupning samtidigt som innehållet i och progressionen mellan kurserna kan förtydligas och stärkas.

Hudvård föreslås utgå som yrkesutgång

Efter det utredningsarbete som Skolverket har gjort bedömer myndigheten att en grundläggande hudvårdsutbildning i allt väsentligt ligger på gymnasial nivå. Trots det landar Skolverket i att den gymnasiala hudvårdsutbildningen på hantverksprogrammet bör avvecklas. Detta beror på att den dominerande branschorganisationen inte har någon önskan om en gymnasial hudvårdsutbildning. Elever som har genomgått utbildningen accepteras inte av branschen inför fortbildningar, även om de har fått ett arbete. Därför finns det en risk att elever utbildas in i en återvändsgränd. Skolverket finner det i dagsläget inte ansvarsfullt att upprätthålla en sådan utbildning.

Inriktningen frisör föreslås slås samman med yrkesutgången hår- och makeupstylist

Yrkesutgången hår- och makeupstylist inom inriktningen övriga hantverk flyttas till frisörinriktningen. Inriktningen får även yrkesutgången barberare.

Förslaget är att den nya inriktningen omfattar 300 poäng inom ämnet hantverk och att programfördjupningen omfattar 900 poäng. För att uppnå önskad styrning avser Skolverket ta fram nya kurser för såväl hår- och makeupstylist som barberare. Därmed kommer kurserna hantverksteknik inte längre att vara tillgängliga för utbildning av stylist. Utbildningen till antingen frisöraspirant, hår- och makeupstylist eller barberare bygger på kursen frisör 1, men specialiseringen skjuts upp till dess att eleverna har hunnit orientera sig inom branschens olika yrken.

Skolverket föreslår att yrkesutgången för hår- och makeupstylist stärks med en förberedelse för arbete inom handeln eftersom det, som Gymnasieutredningen konstaterar, är vanligt att elever efter denna utbildning arbetar inom handeln, exempelvis i butiker som säljer skönhetsprodukter. Förslaget är att kurser i hår- och makeupstylist begränsas till nivåerna 2, 3 och 4 vilket innebär 600 möjliga poäng inom yrket. Dessutom föreslås att kursen frisör 4 – specialisering om 50 poäng, förutom på frisör 3 även ska kunna bygga på hår- och makeupstylist 3, och därmed kunna läsas inom yrkesutgången. Denna specialiseringskurs kan läsas flera gånger med olika innehåll, till exempel underhåll av peruker och hårsättningar eller behandling av afrohår, och på så sätt kan ytterligare specialiseringspoäng läsas inom yrket.

Den nya inriktningens namn föreslås vara frisör, stylist och barberare

Skolverkets förslag är att den nya inriktningen får namnet *frisör, stylist och barberare*. Namnet syftar till att peka på inriktningens bredd av yrken kopplade till hårvård. Bedömningen är att namnet stylist inrymt mellan frisör och barberare implicit anger att yrket gäller hår- och makeupstylist. Detta betonas även av att kursernas namn ändras från hantverksteknik till hår- och makeupstylist.

Skolverkets förslag för hantverksprogrammet

Skolverkets förslag för hantverksprogrammet är därmed följande:

- yrkesutgången hudvård utgår
- inriktningen frisör slås samman med yrkesutgången hår- och makeupstylist, samt yrkesutgången barberare läggs till inriktningen
- den nya inriktningen föreslås omfatta 300 poäng, och programfördjupningen föreslås omfatta 900 poäng
- den nya inriktningen föreslås innehålla kurserna hantverksskunskap – material och miljö samt hantverk – frisör 1
- kurserna hår- och makeupstylist 2, 3 och 4 inom ämnet hantverk tas fram
- kurserna barberare 2, 3, 4, 4 – specialisering, 5, 5 – specialisering samt 6 a och b inom ämnet hantverk tas fram
- kurserna hår- och makeupstylist 2 samt barberare 2 bygger på frisör 1
- kursen frisör 4 – specialisering får tillägget att kursen förutom på frisör 3 också kan bygga på hår- och makeupstylist 3
- yrkesutgången hår- och makeupstylist får inslag av handelskurser som stärker elevernas förutsättningar att verka inom specialisthandeln
- kursen servicekunskap läggs till i programfördjupningen
- kurserna kemi 1, massage 1 och 2 samt medicin 1 och 2 utgår ur programfördjupningen
- den nya inriktningen får namnet frisör, stylist och barberare.

Ovanstående förslag påverkar examensmål och programstruktur för hantverksprogrammet, se bilaga 5 för examensmålen och bilaga 6 för programstrukturen.

Hotell- och turismprogrammet

Hotell- och turismprogrammet har idag två inriktningar: turism och resor med ungefär 60 procent av eleverna samt hotell och konferens med cirka 40 procent av eleverna. Inriktningen hotell och konferens har enligt branschföreträdare och Skolverket en avsevärt tydligare koppling till arbetsmarknaden än inriktningen turism och resor. Dessutom har skolorna ofta svårare att hitta relevanta apl-platser inom turismområdet medan det är lättare inom hotell- och konferensområdet. Diskussioner har förts inom bland annat det nationella programrådet om att ett program utan inriktningar vore att föredra. Flera företrädare för arbetslivet och gymnasieskolor menar att det skulle vara mer fördelaktigt för eleverna om de olika innehållsliga delarna rymdes inom en och samma inriktning. Detta mot bakgrund av att inriktningen hotell och konferens, som väljs av färre elever, har en tydlig arbetsmarknad, medan inriktningen turism och resor inte lika ofta leder direkt till målyrkena.

Skolverket ska enligt uppdraget förbereda och föreslå ändringar avseende en sammanslagning av hotell- och turismprogrammets inriktningar. Programmet blir då utan inriktningar. Skolverket vill genom att slå ihop inriktningarna uppnå ett mer öppet program vilket skapar förutsättningar för skolorna att erbjuda eleverna en utbildning som innehåller en kombination av de två nuvarande inriktningarna.

I samband med att inriktningarna slås samman föreslår Skolverket, i linje med betänkandet *Ett land att besöka – En samlad politik för hållbar turism och växande besöksnäring* (SOU 2017:95), att kursen hållbar turism läggs till bland de programgemensamma ämnena. I nämnda betänkande föreslås ”att regeringen utvecklar, antar och genomför en nationell strategi för hållbar turism och växande besöksnäring.” Kursen hållbar turism kommer att ge eleverna på hotell- och turismprogrammet kunskaper som stämmer väl överens med betänkandets intentioner. Skolverket föreslår vidare att ämnet eventteknik läggs in i programfördjupningen. Ämnet har efterfrågats av både branscher och skolor för att ge elever möjlighet att utveckla kunskaper om bland annat teknisk utrustning. Dessutom föreslår Skolverket att kurserna barteknik samt service och bemötande 2 också läggs in i programfördjupningen för att bemöta efterfrågan från skolor och branscher.

Ovanstående förslag påverkar examensmål och programstruktur för hotell- och turismprogrammet, se bilaga 7 för examensmålen och bilaga 8 för programstrukturen.

Naturbruksprogrammet

Naturbruksprogrammet som det är utformat idag uppfattas som otydligt för elever och arbetsgivare, vilket bland annat framgår av Yrkesprogramsutredningens slutbetänkande *Välja yrke* (SOU 2015:29) och av Gymnasieutredningen. I båda dessa utredningar angavs också att programmets innehåll varierade stort mellan skolor, och att större likvärdighet var att föredra. En omfördelning av poäng från programfördjupningen till inriktningarna skulle kunna bidra till detta.

I Yrkesprogramsutredningen fördes även ett resonemang kring inriktningen djur vilken bedömdes omfatta för stor bredd av yrkesutgångar inom djursektorn. Skolverket föreslog därför i april 2016, som svar på ett regeringsuppdrag, att inriktningarna på naturbruksprogrammet skulle vara djurvård, hästhållning, lantbruk, skogsbruk och trädgård.²

För att möta arbetsmarknadsbehovet inom naturturismsektorn ska Skolverket nu lämna förslag till en ny inriktning mot naturturism på naturbruksprogrammet. Eventuella konsekvensändringar för de inriktningar som Skolverket föreslog 2016 ska också lämnas.

² Redovisning av Skolverkets uppdrag att med utgångspunkt i delbetänkande av Yrkesprogramsutredningens förslag (SOU 2015:29) om nya inriktningar inom naturbruksprogrammet föreslå hur många gymnasiepoäng som de nya inriktningarna ska omfatta och examensmål för programmet. Dnr 2015:1247.

Skolverket föreslår att det skapas en ny inriktning inom naturbruksprogrammet som får namnet *naturturism*. Genom att införa ytterligare en inriktning blir programmet tydligare och det ges bättre möjligheter till fördjupade yrkeskunskaper hos eleverna. Inriktningen naturturism bör utformas på liknande sätt som övriga inriktningar vad gäller inriktningkursernas omfattning och upplägg. De andra inriktningarna har i Skolverkets tidigare redovisning föreslagits omfatta 700 poäng för inriktningarna hästhållning, lantbruk, skogsbruk och trädgård, samt 500 poäng för inriktningen djurvård.

Inriktningkurserna för naturturism bör omfatta 700 poäng. Dessa bör kombinera en biologisk bas och ett yrkeskunnande inom naturbruk med kunskaper inom turism och upplevelser där naturen står i fokus. Vidare bedöms det vara av stor vikt att inriktningen ger kunskaper inom säkerhet, riskbedömning och praktisk tillämpning av gällande regelverk. För att uppnå detta behöver ett nytt ämne med tre kurser skapas. Ämnet har idag arbetsnamnet *naturvägledning*. Kursen terrängtransporter behöver också revideras något så att markpåverkan och säkerhetsaspekter lyfts fram ytterligare. Dessutom behöver begreppet naturturism komma in i kursen naturbruk. De föreslagna revideringarna och det nya ämnet kommer att påverka behörighetsfrågan för yrkeslärare och behöver därför hanteras i samarbete med UHR (Universitets- och högskolerådet).

Ovanstående förslag påverkar examensmål och programstruktur för naturbruksprogrammet, se bilaga 9 för examensmålen och bilaga 10 för programstrukturen.

Restaurang- och livsmedelsprogrammet

I Gymnasieutredningen beskrivs problemet med ett svagt intresse för restaurang- och livsmedelsprogrammets inriktning färskvaror, delikatesser och catering, både från elever och företrädare från arbetslivet. Andelen elever har pendlat mellan en och två procent av det totala elevantalet på programmet.

Enligt uppdraget ska Skolverket lämna förslag till justerade examensmål och justeringar i programstrukturen i enlighet med Gymnasieutredningens förslag om att avveckla inriktningen färskvaror, delikatess och catering. Skolverket föreslår därför att denna inriktning tas bort och att kurserna i inriktningen istället läggs inom programfördjupningen. Genom denna förändring menar Skolverket att man uppnår en flexibilitet eftersom kurserna fortfarande kan läsas inom programfördjupningen samtidigt som risken för inläsningseffekter minskar för elever som går en smal inriktning.

Ovanstående förslag påverkar examensmål och programstruktur för restaurang- och livsmedelsprogrammet, se bilaga 11 för examensmålen och bilaga 12 för programstrukturen.

Åtgärder för att säkerställa att humaniora och språk erbjuds i gymnasieskolan

Regeringen har gett Skolverket i uppdrag att föreslå åtgärder för att säkerställa att humaniora och språk erbjuds i gymnasieskolan med utgångspunkt i Gymnasieutredningens förslag om humanistiska programmet. I denna remiss ingår åtgärder som påverkar humanistiska programmets examensmål och programstruktur. Ytterligare förslag på åtgärder kommer att behandlas i regeringsredovisningen som ska lämnas senast den 1 juni 2018.

Humanistiska programmet är det minsta nationella programmet och antalet nybörjarelever i år 1 har minskat från knappt 1 100 läsåret 2011/12 till 618 läsåret 2017/18³. Antalet skolkommuner som erbjuder programmet har minskat från 67 läsåret 2011/12 till 36 läsåret 2016/17. Programmet finns idag främst i större städer och universitetsstäder. Huvudorsaken till utvecklingen är troligen att det på grund av den låga elevtillströmningen är alltför kostsamt att driva programmet, i synnerhet språkinriktningen som kräver undervisning i flera olika språk och språksteg parallellt i språkgrupper som ofta blir små.

³ Skolverket: Uppföljning av gymnasieskolan 2018.

Samtidigt som humanistiska programmet är litet finns det behov av att trygga kompetensförsörjningen i språk inom såväl den offentliga sektorn⁴ som näringslivet⁵ och Gymnasieutredningen har framhållit att studier i språk och humaniora är av samhällsintresse.⁶ Vidare pekar en jämförelse med tiden före gymnasiereformen mot att det kan finnas ett större intresse för språk och humaniora än vad söktalen idag visar. Läsåret 2010/11 erbjöds inriktningen språk på det samhällsvetenskapliga programmet i 139 skolkommuner och inriktningen kultur i 88. Elevantalet var ungefär det dubbla⁷ jämfört med läsåret 2016/17.

Gymnasieutredningen har föreslagit att humanistiska programmets två inriktningar kultur och språk slås samman i syfte att öka humanistiska programmets attraktionskraft för såväl en bredare grupp elever som ett större antal huvudmän. Även Skolverkets bedömning efter att ha berett frågan är att en sammanslagning med något färre obligatoriska fördjupande kurser kan attrahera nya elevgrupper och underlätta för huvudmän att erbjuda programmet, bland annat genom ökade möjligheter att utforma programmet utifrån lokala förutsättningar. Det är också troligt att den elevgrupp som hade föredragit den ena eller andra inriktningen kommer att fortsätta att söka sig till programmet eftersom det även framgent erbjuder större möjligheter att läsa språk och kulturämnen än andra program.

Skolverket har utgått från att ett sätt att stärka språk och humaniora är att göra humanistiska programmet attraktivare för fler elever. Därför föreslås att antalet obligatoriska poäng i språk omfattar 200 poäng mindre än på dagens språkinriktning och 100 poäng mer än på dagens kulturinriktning. Det innebär att humanistiska programmet alltså skiljer sig från samhällsvetenskapsprogrammet genom att innehålla 100 poäng mer i språk. Därutöver finns möjligheten att erbjuda ytterligare språkkurser som programfördjupning och individuellt val. Skolverket vill genom förslaget säkerställa fortsatt goda möjligheter för elever att få högskolebehörighet (steg 3) i två moderna språk men även möjliggöra andra sätt att fördela de 300 poängen på olika steg och moderna språk.

En viktig utgångspunkt för Skolverket har varit att bevara en viss mängd centrala humanistiska ämnen från respektive av dagens inriktningar. Filosofi samt konst och kultur återfinns därför bland de programgemensamma ämnena i förslaget. Skolverket har även övervägt latinets förutsättningar som programgemensamt ämne. Latin – språk och kultur är idag obligatoriskt på inriktningen språk och läses dessutom av 15 procent av eleverna på kulturinriktningen. Trots det bedömer inte Skolverket att det är önskvärt att göra ämnet obligatoriskt på ett program utan inriktningar, dvs. för samtliga elever på programmet. Förutom önskan att göra programmet tillgängligare för fler finns också en risk att det är svårt för vissa skolor att rekrytera lärare i latin även om det totala antalet legitimerade lärare i latin i landet bedöms vara mer än tillräckligt.⁸ Därför ingår i förslaget en möjlighet för huvudmannen att erbjuda antingen latin eller ämnet konst och kultur, alternativt båda ämnena parallellt, inom det programgemensamma utrymmet. För att underlätta för skolor att uppfylla kravet att erbjuda båda ämnena kan fjärrundervisning vara en möjlighet i de fall när lärare inte kan rekryteras på andra sätt. En sådan möjlighet har föreslagits av *Utredningen om bättre möjligheter till fjärrundervisning*⁹ men bör också enligt Skolverkets bedömning kompletteras av olika former av stödinsatser från nationellt håll. Kombinationen av stödinsatser och möjligheten till fjärrundervisning menar Skolverket vore en välkommen förbättring av latinets och andra små ämnens förutsättningar i gymnasieskolan.

⁴ Hoffman, A. Behovet av en språkstrategi för Sverige. SULF. 2017.

⁵ Språk en väg in i arbetslivet 2011, s. 10.

⁶ Gymnasieutredningen SOU 2016:77 s. 729.

⁷ <https://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/gymnasieskola/skolor-och-elever/skolor-och-elever-i-gymnasieskolan-lasar-2010-11-1.124788>

⁸ Antalet legitimerade lärare i latin uppgår till 154 i februari 2018.

⁹ Entreprenad, fjärrundervisning och distansundervisning. SOU 2017:44.

Utvidgning av programfördjupningen

Gymnasieutredningen föreslog att vissa yrkeskurser från hotell- och turismprogrammet eventuellt skulle kunna ingå i humanistiska programmets programfördjupning. Detta är en rimlig slutsats eftersom turismsektorn ofta önskar rekrytera ungdomar med goda språkkunskaper. Vidare uttrycker intressenter för och elever från det humanistiska programmet ett intresse för internationalisering och internationellt arbete. Skolverket föreslår därför att relevanta ämnen från hotell- och turismprogrammet men även från handels- och administrationsprogrammet ingår i programfördjupningen på humanistiska programmet.

Ovanstående förslag påverkar examensmål och programstruktur för humanistiska programmet, se bilaga 13 för examensmålen och bilaga 14 för programstrukturen.

Förslag utifrån Lagrådsremissen

Alla nedanstående förslag gäller under förutsättning att regeringen fattar erforderliga beslut utifrån lagrådsremiss *Ökade möjlighet till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne på i alla nationella program* (U2018/00691/GV). Först efter fattade beslut kan Skolverkets arbete med ändringar av föreskrifter påbörjas.

Grundläggande behörighet

Gymnasiereformen 2011 innebar att elever på yrkesprogram inte längre per automatik kunde läsa kurser som ledde till grundläggande högskolebehörighet. I syfte att undvika återvändsgränder infördes i och med reformen en rättighet för elever på yrkesprogram att läsa till de kurser som leder till grundläggande behörighet. Denna rättighet kan idag tillgodoses på olika sätt: som del av de programgemensamma kurserna (barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet), inom programfördjupningen, som individuellt val eller som utökat program. Möjligheten finns även att läsa in grundläggande behörighet inom vuxenutbildningen efter avslutade gymnasiestudier.

Trots att elever på yrkesprogram idag erbjuds flera olika alternativ att ta del av kurser som ger grundläggande behörighet är det på ett flertal yrkesprogram ovanligt att eleverna väljer till de behörighetsgivande kurserna. Det finns olika orsaker till detta. Några förklaringar kan vara svårigheter att nå ut med information att välja till kurser, utrymmesmässiga svårigheter där yrkesämnena kräver för stor del av det totala utrymmet på programmet, mindre attraktiv schemaläggning för dessa kurser eller att kurserna kolliderar med elevernas apl. Inom vissa yrkesutgångar har det visat sig vara omöjligt att lägga in behörighetsgivande kurser utan att det sker på bekostnad av yrkesämnena och därmed anställningsbarheten.

Mot denna bakgrund har regeringen i lagrådsremissen *Ökade möjlighet till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program* (U2018/00691/GV) föreslagit att yrkesprogrammets omfattning ska utökas upp till 2 800 poäng. Syftet är att det ska bli mer attraktivt för elever att välja ett yrkesprogram. Yrkesutbildning är basen för industrin och välfärdens kompetensförsörjning. Ett ökat intresse för yrkesprogrammen är nödvändigt för att industrin och välfärden ska klara kompetensförsörjningen. Många branschföreträdare har även framfört att det är viktigt att kurser som ger grundläggande behörighet ingår i programmen, både för möjligheten att läsa vidare och för kunskaper som behövs för yrket.

Yrkesprogrammen barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet ska enligt regeringens förslag i lagrådsremissen utökas till 2 700 poäng och övriga yrkesprogram ska utökas till 2 800 poäng. Med ett fullständigt program i gymnasieskolan ska avses att en elev har betyg från kurser och ett gymnasiearbete i en omfattning av 2 500–2 800 poäng enligt elevens individuella studieplan. En elev på ett yrkesprogram ska kunna välja bort kompletterande kurser som krävs för grundläggande behörighet och som inte är obligatoriska på programmet. Detta gäller även elever som går en lärlingsutbildning.

Elever på barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet får välja bort kurserna svenska 3 eller svenska som andraspråk 3 och engelska 6. Eleverna på hotell- och turismprogrammet får välja bort kurserna svenska 2 och 3 eller svenska som andraspråk 2 och 3. Elever på övriga program får välja bort kurserna svenska 2 och 3 eller svenska som andraspråk 2 och 3 samt engelska 6.

Elever på yrkesprogrammen ska även i fortsättningen kunna läsa kurser som krävs för grundläggande behörighet som individuellt val. Huvudmännen ska också fortsättningsvis erbjuda dessa kurser inom programfördjupningen.

Förändringarna vad gäller grundläggande behörighet och yrkesprogrammets omfattning ska enligt regeringens förslag träda i kraft den 1 januari 2019. För att detta ska vara möjligt föreslår Skolverket redan nu nödvändiga förändringar i yrkesprogrammets examensmål. De ändringar som Skolverkets föreslår i examensmålen utgår från rätten att läsa in grundläggande behörighet på samtliga yrkesprogram. För barn- och fritidsprogrammet, naturbruksprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet innebär de även en möjlighet att läsa både grundläggande och särskild behörighet för de högskoleutbildningar som vanligtvis väljs efter dessa program. I examensmålen förslag till ny skrivning likställs dessutom möjligheten att läsa vidare på både yrkeshögskola och högskola.

De ändringar som Skolverket föreslår exemplifieras med examensmålen för vård- och omsorgsprogrammet och hantverksprogrammet, se bilaga 15 för vård- och omsorgsprogrammet och bilaga 16 för hantverksprogrammet. Förslagen gäller under förutsättning att regeringen fattar nödvändiga beslut utifrån lagrådsremissen *Ökade möjlighet till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program* (U2018/00691/GV).

Estetiska programmet

Omfattningen av estetiska programmets karaktärsämnen ska enligt regeringens förslag i lagrådsremissen *Ökade möjlighet till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program* (U2018/00691/GV) utökas från 1 050 till 1 100 poäng. Förändringen ska enligt regeringens förslag träda i kraft den 1 januari 2019. I översynen av estetiska programmets karaktärsämnen har Skolverket uppmärksammat ett behov av både fördjupning och breddning för eleverna på estetiska programmet. Dessutom finns behov av att kunna utforma kursernas innehåll efter lokala förutsättningar. **Skolverket föreslår därför att en estetisk-praktisk kurs som omfattar 50 poäng ska ingå i var och en av inriktningarna på estetiska programmet.** Genom detta förslag förstärks den skapande karaktären och möjligheterna till praktiska inslag i elevernas utbildning. Omfattningen av inriktningarna utökas därmed från 400 till 450 poäng. **Skolverket föreslår att den nya kursen ska vara en specialiseringskurs inom ett ämne som är centralt för inriktningen.**

Ovanstående förslag påverkar programstruktur för estetiska programmet, se bilaga 17. Förslagen gäller under förutsättning att regeringen fattar nödvändiga beslut utifrån lagrådsremissen *Ökade möjlighet till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program* (U2018/00691/GV).

Gymnasiearbetets minskning från 100 poäng till 50 poäng

I lagrådsremissen *Ökade möjlighet till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program* (U2018/00691/GV) föreslår regeringen att ett nytt ämne – estetiska uttryck 50 poäng – införs på alla program i gymnasieskolan. För att möjliggöra detta ska gymnasiearbetets omfattning minskas från dagens 100 poäng till 50 poäng på samtliga nationella program. Förändringarna ska enligt regeringens förslag träda i kraft den 1 januari 2019.

Skolverket lämnar förslag på ändrade skrivningar i de nationella programmets examensmål utifrån att gymnasiearbetets omfattning ska minska. **Förslaget innebär en likalydande skrivning för samtliga högskoleförberedande program vilket exemplifieras av estetiska**

programmet, se bilaga 18. Yrkesprogrammets skrivning exemplifieras av vård- och omsorgsprogrammet och hantverksprogrammet, se bilaga 15 för vård- och omsorgsprogrammet och bilaga 16 för hantverksprogrammet. Hantverksprogrammet behöver, utifrån programmets karaktär, ett ytterligare tillägg i beskrivningen av gymnasiearbetet men följer i övrigt yrkesprogrammets skrivning.

2. Beskrivning av alternativa lösningar för det Skolverket vill uppnå

Barn- och fritidsprogrammet

I arbetet med tänkbara lösningar för barn- och fritidsprogrammet har diskussionen främst fokuserat kring ämnes- och kursinnehållet i den framtida inriktningen pedagogiskt och socialt arbete samt hur detta bör hanteras utifrån ett helhetsperspektiv på programmet. Alternativa lösningar för inriktningen pedagogiskt och socialt arbete har problematiserats genom att överväga olika ämnen och kurser i programstrukturen. I huvudsak har de alternativa lösningarna bidragit till att betona antingen det pedagogiska eller det sociala perspektivet, vilket innebär en risk för att det sker på bekostnad av något av perspektiven och i förlängningen att eleverna inte får nödvändig grund för anställning. Som exempel kan ett alternativ vara att kursen sociologi 100 poäng från den nuvarande inriktningen socialt arbete blir en del av den framtida inriktningen pedagogiskt och socialt arbete. Denna lösning valdes bort då den inte ligger i linje med Gymnasieutredningens förslag. Kursen sociologi 100 poäng föreslås istället erbjudas inom programfördjupningen. Sammanfattningsvis bedömer Skolverket att den lösning som nu föreslagits ger en väl avvägd balans mellan det pedagogiska respektive det sociala perspektivet. Utifrån ett helhetsperspektiv ges därför förutsättningar för goda framtidsutsikter för barn- och fritidsprogrammet.

Fordons- och transportprogrammet

Eftersom det är så få elever som har gått inriktningen godshantering sedan den infördes 2011 och att inriktningen inte efterfrågas av branschen bedömer Skolverket att det inte finns några andra alternativ än att ta bort den. Branschen har dock påpekat att det behövs en studieväg inom inriktningen transport som passar för de elever som av något skäl inte önskar gå hela studievägen mot yrkesutgången yrkesförare. Kurserna inom inriktningen godshantering kommer därför att finnas kvar inom programfördjupningen som tidigare och skolhuvudmännen kan erbjuda dessa kurser även i framtiden. Skolverket ser också att dessa kurser kan användas på introduktionsprogrammen och på yrkespaket inom kommunal vuxenutbildning för personal inom lager- och terminalområdet. Förslag på sådana yrkespaket planerar Skolverket att ta fram under 2018 tillsammans med branschen.

Effekten om regleringen inte kommer till stånd är att de elever som genomgår inriktningen godshantering tillgodogör sig en kompetensprofil som inte efterfrågas i någon större omfattning på arbetsmarknaden.

Hantverksprogrammet

Alternativ 1: Hudvård finns kvar inom programmet

Om regeringen, trots Skolverkets bedömning, anser att det bör finnas en hudvårdsutbildning på gymnasial nivå finns det två vägar att gå. Dels kan hudvård samt hår- och makeupstylist slås samman med frisörinriktningen som även får yrkesutgången barberare, dels kan hudvård ligga kvar inom inriktningen övriga hantverk.

Alternativ 1a: Hudvård samt hår- och makeupstylist slås samman med frisörinriktningen som även får yrkesutgången barberare

Skolverket bedömer att hudvård bygger på en annan grund än yrkesutgångarna frisöraspirant, hår- och makeupstylist och barberare. Medan kursen frisör 1 kan vara gemensam inriktningskurs för yrkesutgångarna frisöraspirant, hår- och makeupstylist och barberare, är

bedömningen att utbildningen inom hudvård bör inledas med en hudvårdskurs. Mot den bakgrunden skulle en alternativ lösning kunna vara att inriktningen omfattar 500 poäng och består av kursen material och miljö samt två kurser (1 och 2) inom ett valfritt hantverksämne. Det valfria hantverksämnet skulle kunna omfatta kurserna frisör 1 och 2, hår- och makeupstylist 1 och 2, eller hudvård 1 och 2.

Alternativ 1b: Hudvård ligger kvar inom inriktningen övriga hantverk

Hudvård bygger på en annan grund än yrkesutgångarna frisöraspirant, hår- och makeupstylist och barberare. Som tidigare nämnts gör Skolverket bedömningen att utbildningen inom hudvård bör inledas med en hudvårdskurs. Om hudvård ska ligga kvar inom inriktningen övriga hantverk skulle en alternativ lösning kunna vara att kurserna i hantverksteknik 1, 2, 3, o.s.v. ersätts av hudvård 1, 2, 3, o.s.v. för att öka styrningen av innehållet. Detta alternativ påverkar inte förslaget att hår- och makeupstylist slås samman med frisörinriktningen och även inkluderar yrkesutgången barberare.

Utbildningen inom hudvård accepteras inte av branschen

Vad gäller båda alternativen 1a och 1b kvarstår dilemmat att utbildningen inom hudvård på gymnasial nivå inte accepteras av den dominerande branschorganisationen. Erfarenheten visar vidare att utbildningen vid många skolor har utvecklats bort från hår- och makephantverket mot generell styling och att hybrider mellan styling, spa och hudvård har vuxit fram. Skolverkets bedömning är att denna utveckling utan en reglering kommer att fortsätta, vilket medför att utbildningen med tiden riskerar att inte rymmas inom hantverksprogrammets examensmål.

Hotell- och turismprogrammet

Gällande hotell- och turismprogrammet bedömer Skolverket att regeringsuppdragets tydliga skrivningar om programmets förändring inte medger några alternativa förslag.

Naturbruksprogrammet

Ett alternativ till Skolverkets förslag skulle kunna vara att behålla dagens relativt små inriktningar, i dagsläget 300 poäng, och istället öppna upp för fler ämnen och kurser kopplade mot naturturismområdet i programfördjupningen. Detta skulle dock inte bidra till en ökad tydlighet, och variationen i yrkesutgångar inom varje inriktning skulle snarare öka än minska. Av samma skäl, och för att säkerställa en gedigen koppling till naturbruket som grund, bör antalet inriktningspoäng för inriktningen naturturism hållas på samma nivå som huvuddelen av programmets övriga inriktningar.

Restaurang- och livsmedelsprogrammet

Gällande restaurang- och livsmedelsprogrammet bedömer Skolverket att regeringsuppdragets tydliga skrivningar om programmets förändring inte medger några alternativa förslag.

Åtgärder för att säkerställa att humaniora och språk erbjuds i gymnasieskolan

Som tidigare framgått är syftet med en översyn av humanistiska programmets utformning att öka programmets attraktionskraft för såväl en bredare grupp elever som ett större antal huvudmän. Det skulle kunna vara möjligt att nå detta mål genom att istället skapa en tredje inriktning på humanistiska programmet, flytta programmets innehåll till en ny inriktning på samhällsvetenskapsprogrammet eller byta namn på programmet till språk- och kulturprogrammet.

En tredje inriktning på humanistiska programmet

En tredje inriktning på humanistiska programmet skulle göra det möjligt för en huvudman att pröva ett nytt upplägg om det råder goda lokala förutsättningar för en sådan förändring. Samtidigt skulle de existerande inriktningarna kunna behållas på de skolor där de fungerar

och det skulle bli möjligt för staten att på längre sikt följa och jämföra de tre inriktningarnas utveckling och framgångspotential.

En tredje inriktning om 400 poäng skulle kunna likna det inriktningslösa förslaget men också innehålla kursen matematik 2b som ger särskild behörighet till ett antal högskoleutbildningar. Skolverket bedömer det inte som lämpligt att lägga in matematik 2b i ett inriktningslöst program eftersom det skulle tvinga alla elever inom humanistiska programmet att läsa den kursen och innebär en utökning av de gymnasiegemensamma ämnenas omfattning på programmet. Även om införandet av en tredje inriktning skulle kunna attrahera nya elevgrupper skulle det innebära mindre utrymme i programfördjupningen för att kunna utforma programmet utifrån lokala förutsättningar.

Flytta programmets innehåll till en ny inriktning på samhällsvetenskapsprogrammet

Ett annat alternativ är att låta humanistiska programmets innehåll blir en ny inriktning på samhällsvetenskapsprogrammet. Både Gymnasieutredningen och Skolverket har visat att en sådan lösning har både för- och nackdelar. Den främsta fördelen är att det ger goda förutsättningar för skolorna att synliggöra humaniora för fler och att marknadsföra utbildningen eftersom eleverna inte påbörjar inriktningsstudierna förrän i årskurs två. Det finns dock en oro som framkommit i de samråd som Skolverket har haft. Den innebär att utbildningen och undervisningen riskerar att tappa sin identitet om examensmålen blir mer riktade mot det samhällsvetenskapliga området. Skolverket har också tidigare påpekat att det har gått relativt kort tid sedan reformen infördes och att programmet kan behöva mer tid att etablera sig. Därför bedömer Skolverket att det är prioriterat att välja den föreslagna linjen som kan utvärderas på ett antal års sikt, tillsammans med andra åtgärder för att säkerställa att humaniora och språk erbjuds i gymnasieskolan.

Byta namn på programmet till språk- och kulturprogrammet

En återkommande observation från de intressenter som Skolverket har haft kontakt med runt programmet är att ordet humanistiska är svårt att förstå för dagens elever, vårdnadshavare och även för studie- och yrkesvägledare. Om regeringen bedömer att Skolverkets förslag på förändringar av programstrukturen inte kommer att förbättra situationen för humanistiska programmet eller kan riskera förutsättningarna på de platser där programmet fungerar väl, är en annan möjlig förändring att ändra programmets namn till exempelvis *språk- och kulturprogrammet*.

Ingen reglering kommer till stånd

Om ingen reglering kommer till stånd menar Skolverket att söktrycket till humanistiska programmet sannolikt inte kommer att öka nämnvärt inom överskådlig framtid. Dessutom kommer sannolikheten att programmet kan etableras i fler kommuner att vara mycket liten. Det finns också en risk att intresset för programmet bedöms vara så litet i framtiden att det läggs ner och inte ersätts av motsvarande alternativ, vilket skulle innebära att samhället missar en möjlighet att tillgängliggöra språk och humaniora för fler elever.

Estetiska programmet

Det finns några olika alternativ för att förstärka estetiska programmets karaktärsämnen. I kontakter med Skolverkets referensskolor har det framförts önskemål om en utvidgning av kursen konstarterna och samhället, 50 poäng, för att ge ökade möjligheter till skapande inslag. Att förstärka inslag av den konstnärliga arbetsprocessen i denna kurs kan dock skapa svårigheter för de lärare som inte är behöriga¹⁰ i ett estetiskt ämne utan i allmänna ämnen, till exempel historia.

¹⁰ Behörighet i ett ämne i gymnasieskolan kan i vissa fall ge behörighet i ett annat ämne genom föreskrifterna för vissa ämnen (SKOLFS 2011:159) till exempel en lärare med behörighet i historia kan via kedjebehörighet även bli behöriga i ämnet konst och kultur.

En annan möjlighet är att placera den av regeringen föreslagna utökningen av programmets karaktär från 1 050 till 1 100 poäng bland kurserna i programfördjupningen. På så sätt ges skolorna ännu större utrymme att forma utbildningen efter lokala behov. Skolverket bedömer dock att detta skulle signalera att den förstärkning av programmets karaktärsämnen som regeringen föreslagit inte är prioriterad.

3. Uppgifter om vilka som berörs av förslagen

Uppgifter om vilka som berörs av förslagen utifrån regeringsuppdraget på en övergripande nivå

Skolhuvudmän som avser bedriva verksamhet inom barn- och fritidsprogrammet, fordons- och transportprogrammet, hantverksprogrammet, hotell- och turismprogrammet, humanistiska programmet, naturbruksprogrammet eller restaurang- och livsmedelsprogrammet kommer att beröras eftersom inriktningar slås samman, tas bort eller läggs till.

Elever som har för avsikt att påbörja gymnasial utbildning inom barn- och fritidsprogrammet, fordons- och transportprogrammet, hantverksprogrammet, hotell- och turismprogrammet, humanistiska programmet, naturbruksprogrammet och restaurang- och livsmedelsprogrammet får en förändring i de val som är möjliga att göra inom programmet.

Yrkeslärare och branscher inom barn- och fritidsprogrammet, fordons- och transportprogrammet, hantverksprogrammet, hotell- och turismprogrammet, humanistiska programmet, naturbruksprogrammet och restaurang- och livsmedelsprogrammet kommer att påverkas i olika omfattning. Nya ämnen och kurser behöver förhålla sig till kraven på lärarlegitimation.

Lokala programråd, som finns för yrkesprogrammen, kan beröras positivt av förslagen i form av att i högre grad kunna vara med och påverka skolans val av kurser inom programfördjupningen och yrkesutgångarna om inte en alltför stor andel av kurserna är låsta enbart inom inriktningarna.

Skolhuvudmän som bedriver gymnasieutbildning kommer samtliga att beröras av de delar som reglerar grundläggande behörighet och minskningen av gymnasiearbetets omfattning. Skolhuvudmän som bedriver estetiska programmet kommer att beröras av den föreslagna utökningen av estetiska programmets karaktärsämnen.

Barn- och fritidsprogrammet

Läsåret 2016/17 var det totalt 8 199 elever som studerade på barn- och fritidsprogrammet. Vid en jämförelse över tid framgår att antalet elever minskar, som exempel var det totalt 9 427 elever läsåret 2013/14.

Antalet elever i årskurs 3 på barn- och fritidsprogrammet uppgick läsåret 2016/17 till 2 705. Andelen elever som samma läsår valt att läsa inriktningen pedagogiskt arbete var 57 procent, motsvarande för inriktningen fritid och hälsa var 31 procent. För inriktningen socialt arbete var andelen elever 12 procent, dvs. endast 325 elever¹¹.

Fordons- och transportprogrammet

Enligt Skolverkets statistik för läsåret 2016/17 är det 9 huvudmän (av vilka 6 är kommunala och 3 enskilda) som bedriver gymnasieutbildning på fordons- och transportprogrammet, inriktningen godshandling. Antalet elever som går den aktuella inriktningen läsåret 2016/17 är enligt Skolverkets statistik cirka 23 elever totalt.

Utbildningsanordnare som bedriver motsvarande utbildning inom kommunal vuxenutbildning kommer också att beröras av förslagen.

¹¹ Programblad BF Gy 2011.

Hantverksprogrammet

Under läsåret 2016/17 uppgick antalet elever på hantverksprogrammet till 6 549 fördelade på tre år. Inriktningen övriga hantverk samlar flest elever men de flesta av dessa finns inom yrkesutgångarna hår- och makeupstylist samt hudvård.

De som vidare berörs av förslagen är lärare som utbildats inom hudvård samt hår- och makeupstylist. Genom att lärarna har behörighet i ämnet hantverk kan Skolverket inte bedöma hur många lärare som berörs. Däremot kan det ses i ljuset av hudvårdsutbildningarnas ringa omfattning inom gymnasieskolan. Endast 175 elever går en sådan utbildning läsåret 2016/17.

Elever och lärare inom hår- och makeupstylistutbildningen kommer också att påverkas av att innehållet blir mer reglerat.

Hotell- och turismprogrammet

Hotell- och turismprogrammet är det minsta yrkesprogrammet i gymnasieskolan med totalt 3 224 elever inskrivna läsåret 2016/17¹². Programmet har sedan införandet 2011 haft två inriktningar: hotell och konferens samt turism och resor. Eleverna är relativt jämt fördelade mellan inriktningarna¹⁵ med 49 procent på hotellinriktningen och 51 procent på turisminriktningen. Programmet erbjöds läsåret 2016/17 i 77 av Sveriges totalt 290 kommuner med en blandning av kommunala- och fristående huvudmän.

En utgångspunkt för Gymnasieutredningens förslag är att det är önskvärt med en utveckling i riktning mot en mer flexibel utbildning. Genom att slå ihop inriktningarna underlättar det för huvudmännen att erbjuda en utbildning anpassad efter behov och efterfrågan i regionen där skolan är förlagd.

Naturbruksprogrammet

Läsåret 2016/17¹⁴ läste 8 184 elever på naturbruksprogrammet. Hur stor andel av eleverna på inriktningen skog som redan idag bedöms läsa en utbildning som mer skulle lämpa sig inom inriktningen naturturism, såsom till exempel jakt och viltvård, viss turridning och sportfiske, är svårt att fastställa. En analys utifrån vilka kurser som ingår i elevernas examens- eller studiebevis kan dock ge viss vägledning. Av de totalt 385 avgångseleverna på inriktningen skog¹⁵ hade 139 elever läst kursen avverkningsmaskiner, 147 elever skogsmaskiner specialisering och 202 elever virkestransport med skotare (där eleverna kan ha läst en eller flera av de tre kurserna). Det är därför ett rimligt antagande att antalet elever från inriktningen skog som läser en utbildning som riktas mot skogsproduktion är någonstans mellan 150–200. Detta leder till att ungefär hälften av eleverna läser något annat, varav olika utbildningar mot naturturismsektorn utgör huvuddelen. Som exempel kan nämnas kursen aktiviteter och upplevelser som lästs av 100 elever, och naturguidning 1 som lästs av 130 elever.¹⁶

De justeringar som behöver göras i kurserna naturbruk samt terrängtransporter kan eventuellt påverka behörigheter för lärare och behöver utredas vidare tillsammans med UHR.

Restaurang- och livsmedelsprogrammet

Under läsåret 2016/17¹⁷ läste 5 518 elever restaurang- och livsmedelsprogrammet. Av dem läste endast 1 procent inriktningen färskvaror, delikatess och catering¹⁸.

¹² Programblad HT Gy 2011. (I siffran 3 224 finns även antalet lärlingselever (319) angivet.)

¹³ Programblad HT Gy 2011.

¹⁴ Programblad NB Gy 2011.

¹⁵ Juni 2017

¹⁶ Skolverkets analysmaterial *Kursstatistik för avgångselever – per inriktning* 2018.

¹⁷ Programblad RL Gy 2011.

¹⁸ Programblad RL Gy 2011.

Åtgärder för att säkerställa att humaniora och språk erbjuds i gymnasieskolan

Läsåret 2016/17 erbjöds humanistiska programmet i 36 kommuner. När programmet startades till läsåret 2011/12 fanns det i 67 kommuner.¹⁹

Humanistiska programmet är ett högskoleförberedande program som kan erbjudas av samtliga huvudmän. Det innebär att de som berörs är offentliga och enskilda huvudmän, rektorer och lärare vars förutsättningar förändras om förslaget genomförs. Ytterligare en primär målgrupp är elever som ska söka till gymnasieskolan och deras vårdnadshavare eftersom möjligheterna att läsa språk- och kulturämnen kommer att förändras om förslaget genomförs.

Lagrådsremissen

För mer utförlig information kring vilka som berörs utifrån lagrådsremissen *Ökade möjlighet till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program* U2018/00691/GV) hänvisas till däri ingående konsekvensutredning.

4. Uppgifter om de bemyndiganden som Skolverkets beslutanderätt grundar sig på

Förutsatt att regeringen genomför föreslagna ändringar i bilaga 1 till gymnasieförordningen samt i förordningen om examensmål för gymnasieskolans nationella program, gör Skolverket bedömningen att myndigheten kommer att kunna meddela följdenliga föreskrifter med stöd av bemyndigandena i 1 kap. 4 § och 4 kap. 1 och 5 §§ gymnasieförordningen, 2 kap. 13 § förordningen om vuxenutbildning samt 2 kap. 27 a § förordningen om behörighet och legitimation för lärare och forskollärare. Skolverket bedömer vidare att myndigheten kommer att kunna besluta följdenligt enligt 4 kap. 2 § gymnasieförordningen.

De förslag som rör ändringar i examensmålen och programstrukturen, och som utgår från regeringens förslag om ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program, förutsätter i första hand att riksdagen beslutar om ändring i skollagen. Skolverket bedömer i sådant fall att myndigheten kommer att kunna meddela följdenliga föreskrifter med stöd av bemyndigandena i 1 kap. 4 § och 4 kap. 1 och 5 §§ gymnasieförordningen samt 2 kap. 13 § förordningen om vuxenutbildning.

5. Uppgifter om vilka **kostnadsmässiga och andra konsekvenser** förslagen medför

Kostnadsmässiga konsekvenser utifrån regeringsuppdraget

I nuläget finns inga kända kostnadsmässiga konsekvenser för barn- och fritidsprogrammet, estetiska programmet, fordons- och transportprogrammet, hantverksprogrammet, hotell- och turismprogrammet, humanistiska programmet och restaurang- och livsmedelsprogrammet med anledning av de förslag som gäller regeringsuppdraget.

Naturbruksprogrammet

I dagsläget ges samma elevpeng för alla elever på en inriktning oaktat utbildningens faktiska kostnader, vilken kan variera stort för naturbruksprogrammet beroende på yrkesutgång. Detta är särskilt märkbart för inriktningen skog. I lagda förslag förs vissa av de utbildningar med låga kostnader som idag bedrivs i inriktningen skog över till en egen inriktning benämnd naturturism. Det är ett rimligt antagande att de av huvudmännen budgeterade kostnaderna för den inriktningen kommer vara lägre än för inriktningen skog, vilket i förlängningen bör få genomslag i riksprislistan.

¹⁹ <https://siris.skolverket.se/siris/f?p=101:181:0::NO::>

Kostnadsmässiga konsekvenser utifrån lagrådsremissen

För kostnadsmässiga konsekvenser utifrån lagrådsremissen *Ökade möjlighet till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program* U2018/00691/GV) hänvisas till däri ingående konsekvensutredning.

Andra konsekvenser

Barnets bästa

Skolverket bedömer att förslagen är förenliga med barnkonventionens artiklar och bestämmelsen i 1 kap. 10 § skollagen (2010:800) om att barnets bästa ska vara utgångspunkten i all utbildning. Bedömningen grundas på att förslagen ger en bättre förberedelse för arbetslivet och fortsatta studier.

Skolverket har vid referensskolbesök presenterat förslagen och diskuterat dem med elever som till övervägande del stödjer förslagen. Skolverket bedömer att myndigheten har ett tillräckligt underlag för att kunna bedöma att förslagen är förenliga med barnets bästa.

Jämställdhetsperspektivet, funktionshinderperspektivet och de nationella minoriteterna

Skolverket bedömer att inga särskilda hänsyn behöver vidtas i förslagen med anledning av jämställdhetsperspektivet, funktionshinderperspektivet eller de nationella minoriteterna.

6. Bedömning av om särskilda hänsyn behöver tas när det gäller tidpunkten för ikraftträdande

Vad gäller de förslag Skolverket framför med anledning av regeringsuppdraget bedömer Skolverket att myndigheten, under förutsättning att regeringen fattar erforderliga beslut under 2018, kan meddela föreskrifter i tid för att tillämpas höstterminen 2019.

I lagrådsremissen har regeringen föreslagit ett ikraftträdande den 1 januari 2019 med tillämpning från och med den 1 juli 2019. Under förutsättning att riksdagsbeslut fattas som planerat (enligt riksdagens planering den 19 juni 2018)²⁰ gör Skolverket bedömningen att myndigheten kan meddela föreskrifter i tid för tillämpning den 1 juli 2019.

B Kommuner och landsting

Skolverket gör bedömningen att inget av förslagen, förutom det som rör hantverksprogrammet, kommer att få effekter för kommuner eller landsting mer än de konsekvenser som redovisas ovan där kommuner och landsting är huvudmän för utbildningarna som berörs.

C Företag

Skolverket gör bedömningen att inget av förslagen, förutom det som rör hantverksprogrammet, kommer att få effekter av betydelse för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt.

För hantverksprogrammet görs bedömningen att mer än tre fjärdedelar av utbildningsanordnarna inom hudvård samt hår- och make-up-stylist är fristående skolor. De föreslagna ändringarna kan komma att kräva anpassning av verksamheten i enlighet med de nya bestämmelserna.

D Samråd

Skolverket har i sitt beredningsarbete utgått från Gymnasieutredningens förslag och regeringsuppdraget²¹. Myndigheten har samrått med representanter för referensskolor i form

²⁰ http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/_H501UbU30

²¹ Uppdrag givet i ändring av regleringsbrev 2017-10-12 (dnr 112-2017:1585).

av elever, lärare och rektorer. Skolverket har inhämtat synpunkter från de nationella programråden. I arbetet har myndigheten även rådfrågat sakkunniga experter, ämnesexperter och branschorganisationer.

E Kontaktperson

Vid eventuella frågor, kontakta Enheten för gymnasieskola, undervisningsråden:

Eva Ekstedt Salzmann, eva.ekstedt.salzmann@skolverket.se

Anna Jägberg, anna.jagberg@skolverket.se

REMISS